

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-645-4-23>

**LEGAL STATUS AND INSTITUTIONAL NATURE
OF THE EUROPEAN MARITIME SAFETY AGENCY
WITHIN THE EU SYSTEM**

**ПРАВОВИЙ СТАТУС ТА ІНСТИТУЦІЙНА ПРИРОДА
ЄВРОПЕЙСЬКОГО АГЕНТСТВА З МОРСЬКОЇ БЕЗПЕКИ
В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ЄС**

Yanchuk Natalia Dmytrivna

*PhD in Law, Associate Professor,
Professor at the Department of General
Legal Disciplines
Odesa State University
of Internal Affairs
Odesa, Ukraine*

Янчук Наталія Дмитрівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри загальноправових
дисциплін
Одеський державний університет
внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

В умовах збільшення інтенсивності морських перевезень, появи нових екологічних загроз та ускладнення міжнародного морського регулювання Європейський Союз (далі – ЄС) прагне сформувати комплексний механізм забезпечення безпеки на морі. Важливим елементом цієї системи являється Європейське агентство з морської безпеки (EMSA). Однак правовий статус Європейського агентства з морської безпеки, як і інших децентралізованих агентств ЄС, залишається недостатньо визначеним. Проблематика правової природи EMSA не набула належного висвітлення в сучасній юридичній доктрині й наразі представлена фрагментарними згадками, що містяться в рамках загальних досліджень відповідної тематики, що, в свою чергу, зумовлює актуальність даного дослідження та потребу в її детальному науковому опрацюванні.

Окремі аспекти даної теми порушуються в працях З. Гбура, А. Дорошевої, Л. Пашковської, Є. Стрельцової, О. Толкаченко, В. Форманюк, М. Чамона та інших. Разом з цим, слід зазначити, що спеціалізовані ґрунтовні дослідження, присвячені інституційній природі Європейського агентства з морської безпеки фактично відсутні.

Метою дослідження є з'ясування правової природи Європейського агентства з морської безпеки та визначення його місця в інституційній системі ЄС.

Еволюція інституційної системи ЄС демонструє послідовне зміцнення ролі децентралізованих агентств, які стали важливою ланкою у забезпеченні спеціалізованих функцій ЄС. Їх поява відображає

потребу ЄС у гнучких, технічно компетентних та політично нейтральних структурах, здатних оперативно реагувати на нові виклики та забезпечувати ефективне впровадження права ЄС. Як відмічає Н. Рудік: «для підтримки держав-членів та громадян в ЄС було створено ряд спеціалізованих і децентралізованих агентств. Дані агентства є відповіддю ЄС на вимогу часу щодо децентралізації і передачі повноважень та на необхідність успішно вирішувати на європейському рівні нові завдання правового, наукового, технічного, оперативного та/або регуляторного характеру. Завдяки децентралізованим агентствам інститути ЄС, особливо Європейська Комісія, отримують можливість зосередитись на процесі розроблення й імплементації політики ЄС і цілому» [1, с. 198]. Основна мета діяльності агентств Європейського Союзу полягає в забезпеченні найбільш ефективної реалізації локальних (галузевих) політик ЄС та надання допомоги в регулюванні діяльності в локальних сферах в процесі європейського врядування [2, с. 11].

В цьому ключі Європейське агентство з морської безпеки виступає центральним елементом у сфері морської безпеки. Головним поштовхом до створення Європейського агентства з морської безпеки у 2002 році стала низка масштабних морських катастроф. Зокрема, трагедія вантажно-пасажирського порома типу «ро-ро» Estonia (1994 р.) призвела до значних людських втрат, а аварії нафтових танкерів Erika (1999 р.) та Prestige (2002 р.) спричинили великі розливи нафти, чим завдали серйозної шкоди морським екосистемам та узбережжям Іспанії й Франції, негативно вплинувши як на довкілля, так і на економіку. Ці події спонукали керівництво ЄС ухвалити низку директив щодо підвищення морської безпеки та створити спеціалізований орган для впровадження й моніторингу відповідного законодавства, що було закріплено в Регламенті Європарламенту та Ради № 1406/2002 від 27 червня 2002 року [3].

Європейське агентство з морської безпеки є одним із ключових децентралізованих органів ЄС, створених для забезпечення високого рівня безпеки морського транспорту, охорони довкілля та гармонізації морського законодавства в межах ЄС. Для виконання покладених на нього функцій агентство має розгалужену та водночас структуровану систему управління. Вищим керівним та наглядовим органом агентства є Адміністративна рада. До її складу входять представники всіх держав-членів ЄС, Ісландії та Норвегії, Європейської Комісії, 4 учасника із різних секторів морської галузі, що не мають права голосу. Основними повноваженнями Адміністративної ради є: затвердження річної та багаторічної програм діяльності; ухвалення бюджету

та контроль за його виконанням; схвалення щорічних звітів агентств; призначення та оцінювання діяльності Виконавчого директора.

Другим за значенням інституційним елементом EMSA виступає Виконавчий директор, повноваження якого охоплюють оперативне керівництво, реалізацію стратегічних програм, координацію структурних підрозділів, забезпечення ефективної реалізації політики ЄС в сфері морської безпеки та представлення інтересів агентства на європейському й міжнародному рівнях. До його компетенції належать: координування діяльності департаментів, підготовка проекту бюджету, забезпечення виконання технічних та наглядових функцій, звітування перед Адміністративною радою.

Функціональна діяльність агентства організована за департаментним принципом. До складу агентства входять чотири департаменти, кожен з яких відповідає за окремий напрям роботи та має у своїй структурі спеціалізовані підрозділи:

1. Департамент «Стійкість та технічна допомога». Цей департамент опікується питаннями екологічної безпеки, протидії морському забрудненню, контролю за дотриманням міжнародних стандартів щодо екіпажів суден.

2. Департамент «Безпека, охорона та моніторинг» відповідає за технічні та оперативні аспекти морської безпеки, включно із системами охорони судноплавства, оцінкою ризиків та реагування на морські події.

3. Департамент «Цифрові служби», основне завдання якого полягає в адмініструванні цифрових платформ.

4. Департамент «Корпоративні послуги» забезпечує внутрішню адміністративну підтримку агентства, включно з управлінням персоналом, фінансовими питаннями, юридичним супроводом та матеріально-технічним забезпеченням.

У структурі агентства функціонують 11 спеціалізованих підрозділів, що розподілені між департаментами відповідно до їхнього функціонального призначення. Таке деталізоване структурування забезпечує високий рівень технічної експертизи й оперативності виконання завдань.

Досліджуючи інституційну природу Європейського агентства з морської безпеки, доцільно окремо зупинитися на аналізі його завдань і функцій, оскільки саме вони розкривають зміст і обсяг компетенції цього органу. Первинне визначення функцій EMSA містилося в Регламенті (ЄС) № 1406/2002 [3], який заклав основи його правового статусу та компетенції. Згодом їх зміст був суттєво доповнений і розширений у наступних нормативних актах [4, 5]. До ключових функцій агентства належать такі:

- вирішення оперативних завдань в області реагування на випадки забруднення нафтою, ведення моніторингових спостережень за суднами з можливістю їх ідентифікації на далеких відстанях;

- надання технічних, наукових рекомендацій Європейській Комісії в галузі морської безпеки, запобігання забрудненню морського середовища з суден, здійснюючи безперервний процес оцінки ефективності заходів на місці;

- надання підтримки, сприяння співпраці між галузевими партнерами, морськими службами, Європейською Комісією, державами-членами, поширюючи передовий досвід;

- надання допомоги Європейській Комісії з контролю за реалізацією законодавства ЄС, що стосується: будівництва суден, планового технічного обслуговування, прийому судових відходів у портах країн ЄС, сертифікації морського обладнання, безпеки суден, контролю суден державного порту [3].

На EMSA покладено технічну відповідальність за моніторинг державного портового контролю на рівні ЄС. Це включає: оцінку функціонування держави порту, систем контролю, створених окремими членами Євросоюзу, проведення всебічного аналізу глобальних статистичних даних, що стосуються суден, які заходять в порти ЄС, аналіз даних про окремі інспекції суден, дослідження з оцінки ризиків, які використовуються для розробки цілей і процедур щодо безперервного поліпшення діяльності державного портового контролю ЄС.

Агентство здійснює ряд допоміжних завдань у сфері контролю, що забезпечують загальну ефективність системи портового контролю з боку держав ЄС. Ці завдання включають:

- надання технічної допомоги державам-членам, Європейській Комісії щодо виконання Директиви 2009/16/ЄС з поправками; надання, на прохання Європейської Комісії, технічної допомоги, включаючи організацію відповідних заходів з підготовки кадрів для держав-кандидатів у члени ЄС, країн-партнерів європейського сусідства, країн, які є учасниками Паризького Меморандуму про взаєморозуміння 1982 р. (Paris MoU); надання інформації, статистичних даних Європейській Комісії, державам-членам; надання технічної допомоги, необхідної для держав-членів та Європейської Комісії при взаємодії з Міжнародною морською організацією, Міжнародною організацією праці; розробка та впровадження «Гармонізованої схеми спільноти» для навчання та оцінювання компетентності інспекторів контролю держави порту з боку держав-членів; розробка, управління роботою програм дистанційного навчання, організація та проведення навчання за допомогою семінарів для співробітників контролю держави порту; управління базою даних (RuleCheck) згідно з опублікованими Міжнародною

морською організацією, Міжнародною організацією праці документами, що регулюють процедуру контролю суден державного порту.

Виходячи з вищевикладеного можна дійти висновку, що Європейське агентство з морської безпеки представляє собою приклад спеціалізованого децентралізованого органу ЄС, що виконує переважно технічні, моніторингові та координаційні функції. Його правова природа визначається принципом обмеженої автономії, підзвітності інститутам ЄС та відсутністю повноважень на прийняття обов'язкових нормативно-правових актів. Тим не менш, фактичний вплив Європейського агентства з морської безпеки на формування політики ЄС в області морської безпеки значний, що робить агентство важливим елементом багаторівневого європейського управління. В умовах цифровізації морського транспорту, кліматичних вимог і появою автономних суден актуальність діяльності Європейського агентства з морської безпеки та необхідність подальшого теоретичного осмислення його правового статусу буде лише зростати.

Література:

1. Прокопенко Л. Л. Інституційна система ЄС : навч. посіб. / Л. Л. Прокопенко, О. М. Рудік, Н. М. Рудік. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. 220 с.
2. Chamon M. EU Agencies: Legal and Political Limits to the Transformation of the EU Administration. Oxford University Press, 2016. 389 p.
3. Regulation (EC) № 1406/2002 of the European Parliament and of the Council of 27 June 2002 establishing a European Maritime Safety Agency. *Official Journal of the European Union*. 2002. L 208. P. 1–9.
4. Regulation (EC) № 724/2004 of the European Parliament and of the Council of 31 March 2004 amending Regulation (EC) No 1406/2002. *Official Journal of the European Union*. 2004. L 129. P. 1–5.
5. Regulation (EU) № 100/2013 of the European Parliament and of the Council of 15 January 2013 on the further development of the European Maritime Safety Agency. *Official Journal of the European Union*. 2013. L 39. P. 30–40.